

SAMPEDRO BLANCO, Víctor

Moviments socials: entre la lògica i les formes periodístiques (1997)

Movimientos sociales: debates sin mordaza. Desobediencia civil y servicio militar (1970-1996)

Madrid: Centro de Estudios Constitucionales

Víctor Sampedro, professor d'Opinió Pública a la Universitat de Salamanca, ens ofereix una investigació exhaustiva sobre les relacions complexes entorn a la construcció de les agendes polítiques i informatives en el tema de l'objecció de consciència. Aquesta anàlisi posa de manifest un procés conflictiu a nivell institucional al llarg del qual es procedeix a una progressiva eliminació o documentació d'un tema singular canalitzat a través de les demandes dels col·lectius d'objectors, constituïts com a moviment social actiu, amb unes reivindicacions de desmilitarització social molt concretes.

Partint de la formulació pionera de l'Agenda Setting de McCombs i Shaw, Sampedro eixampla el marc d'anàlisi vers la construcció d'agendes tot subratllant que les interaccions entre l'agenda política i informativa estan capacitades per proposar com han de ser pensats els temes de l'agenda pública i en quin marc discursiu cal situar-los. Aquest model de construcció és aplicat excel·lentment en la plasmació de les estratègies polítiques i informatives en el trànsit del tema de l'objecció de consciència al servei militar durant el període 1970-1996:

- En l'etapa d'**elitisme pur** la resposta política o bé és inexistent, *inactivitat*, o bé actua per penalitzacions, *coerció*; per la seva banda, l'agenda informativa de forma subordinada cau en el *silenci* o participa activament en la *marginalització*.
- En l'enfocament pluralista, existeix una mobilització vers la *innovació política* en paral·lel amb un *accés periodístic favorable*.

— Des de l'**elitisme institucional** l'acció política defineix un procés de *cooptació* i *institucionalització* del conflicte de l'objecció el qual es veu reforçat pels mitjans de comunicació que entren en el joc de la trivialització i la indiferència (cap. 1)

Aquest model exemplifica el paper essencial que poden jugar els moviments socials en l'acceleració dels canvis a nivell institucional, i es mostra vàlid per ser aplicat a altres vies alternatives (pacifisme, ecologisme, feminisme, etc.).

El moviment social d'objecció de consciència encapçalà unes posicions extremes en contra del servei militar que, en combinació amb una manca de mecanismes polítics de legitimació, van ser capaces de concitar un creixent impacte social (cap. 2). El final del franquisme i la transició democràtica (1967-1982) mostren els orígens del moviment social i la consegüent reacció elitista pura a nivell polític, amb inactivitat i repressió (cap. 3). Els governs socialistes (1982-1993) reforcen les posicions contràries a l'objecció, que a través de les demandes socials intensificades pels col·lectius d'objectors, tanmateix, aconsegueixen bloquejar les agendes oficials i situen la desaparició de l'exèrcit obligatori com a tema irrenunciable. En aquesta etapa, però, s'imposarà l'elitisme institucional, mitjançant els Tribunals de Justícia i el Ministeri de Defensa (cap. 4).

La participació de les agendes informatives en tot aquest procés és retratada a través d'una anàlisi de contingut de tres diaris de referència: *ABC*, *El País* (tots dos estudiants des de maig de 1976) i *El*

Mundo (a partir de la seva aparició). La perspectiva diacrònica descobreix com la premsa es deixa seduir, saturar i silenciar en connivència amb els dictats de la lògica política (cap. 5). L'actualització última (1993-1996) proposa algunes conclusions teòriques a partir de les quals es demostra com la lògica política i les formes mediàtiques, malgrat la seva complexitat i hermetisme, no són de cap manera impermeables a les actuacions de protesta social. Sens dubte, l'acceleració dels canvis en el tema de l'abolició del servei militar obligatori no pot entendre's sense l'activació i l'empremta dels col·lectius d'objectors (epíleg).

Les institucions polítiques són fruit d'una sèrie d'equilibris de poder que gestionen conflictes d'interessos entre les mateixes elits. Si existeixen incapacitats manifestes en les actuacions polítiques amb desavinences internes, els mitjans de comunicació es converteixen, molt sovint sense pretendre-ho, en actors privilegiats de canvi social. Si hi afegim les formes gens convencionals d'activisme del col·lectiu radical per la insubmissió, constatem com unes demandes marginals esdevingueren generals en un període de temps

molt curt, demostrant per què els moviments socials són els agents col·lectius de canvi social amb una major potència emancipadora. Certament, l'aprofundiment en el coneixement de les estratègies polítiques i periodístiques és una de les tasques primàries per a tot agent amb capacitat de tenir una incidència social més efectiva, en unes estructures tan complexes com dinàmiques.

En conclusió, Sampedro mostra el tema de l'objecció de consciència tot desemmascarant la manca de receptivitat social dels polítics i la supeditació còmplice de la premsa «seriosa». La gran troballa, però, rau en el fet que les estructures institucionals i les elits no només es mouen sinó que poden ser transformades mitjançant formes de mobilització social. Aquesta recerca, de validesa científica inqüestionable, és una mostra d'intervenció social reeixida que dona arguments sòlids per al canvi social des de baix, constatable també des del rigor de la implicació acadèmica.

Jordi Farré Coma
Universitat Pompeu Fabra

MORENO SARDÀ, Amparo
La mirada informativa (1998)
Barcelona: Bosch Casa Editorial

El text que analitzem conté molts elements de biografia intel·lectual de la seva autora. Repassa temes i conceptes ja analitzats en textos anteriors. Recupera estudis que va fer per analitzar els diaris de successos i els dona una perspectiva més integrada amb la seva obra posterior. Això vol dir que també es reprenen temes ja tractats abastament per l'autora, tals com «l'arquetipus viril» o els prejudicis «acadèmics».

De primer, estableix el caràcter històric dels mitjans de comunicació, com ho és el de totes les institucions humanes. Amb aquesta afirmació ens vol dir no només que evolucionen amb el temps sinó, com veurem més endavant, que ens ajuden a entendre l'evolució social paral·lela. Els diaris enregistren la història (més aviat allò que amb el temps pot ser considerat d'interès històric). Afirmar més o menys que com que els mitjans són